

Spotreba cukru a cukroviniek na Slovensku a v Česku od roku 1990 po súčasnosť

CONSUMPTION OF SUGAR AND CONFECTIONERY IN SLOVAKIA AND CZECHIA FROM 1990 TO PRESENT

Silvia Megyesiova

Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach

Spotreba potravín je prevažne závislá od ceny, jej spotreba sa však môže meniť aj v dôsledku zmien životného štýlu obyvateľstva, závisí taktiež od preferencií spotrebiteľov, od ich zvyklostí, príjmov, životných situácií, výšky spotrebných daní (1) a ďalších faktorov.

Spotreba cukru, cukroviniek a cukrárskych výrobkov sa v rámci klasifikácie COICOP (Klasifikácia individuálnej spotreby podľa účely) sleduje v odbore 01 – Potraviny a nealkoholické nápoje, konkrétne sa táto spotreba uvádza v triede 01.1.8 – Cukor a cukrovinky.

Vývoj spotreby cukru a ďalších produktov v triede 01.1.8 môže taktiež byť závislý od ceny produktov, avšak môže závisieť aj od iných faktorov, a to hlavne životného štýlu, zmien v stravovaní, odporúčaní svetovej zdravotníckej organizácie (2), kampaní vedených zdravotníckymi inštitúciami, edukáciu v školách, a to aj v kontexte nárastu obezity (3), hlavne vo vyspelých krajinách sveta.

Spotreba cukru na obyvateľa na Slovensku a v Česku bola veľmi vysoká na začiatku sledovaného obdobia v rokoch 1990 a 1991. V tomto období rozdiel v spotrebe na obyvateľa

Slovenska a Česka nebol veľmi výrazný. Svoje maximum dosiahla spotreba cukru v Česku hodnotou až 44 kg na osobu v roku 1990, kým na Slovensku bolo maximum spotreby zaznamenané v roku 1991 a to úrovňou spotreby 42,6 kg (obr. 1.). K poklesu spotreby cukru na obyvateľa v oboch krajinách dochádzalo v nasledujúcich rokoch, i keď obdobia s relatívne silným poklesom boli striedané s obdobiami nárastu spotreby. Hlavne v Česku bol rast spotreby zaznamenaný v rokoch 2001–2004, a to po období poklesu medzi rokmi 1990–2000. Najnižšia spotreba bola v Česku dosiahnutá v roku 2014 (31,7 kg), od tohto roku dochádza k postupnému lineárnemu rastu spotreby uvedenej komodity až na úroveň 36,9 kg cukru na osobu v roku 2022. V poslednom sledovanom roku, teda v roku 2023, dosiahla spotreba cukru na Slovensku 34,2 kg. Údaje o spotrebe cukru v Česku sú k dispozícii iba do roku 2022, pričom v tomto roku každý obyvateľ Česka spotreboval 36,9 kg cukru. V Česku bola spotreba na obyvateľa vyššia než na Slovensku okrem roku 2008. Pokles spotreby cukru na obyvateľa Slovenska v absolútnej hodnote dosiahol až 7,7 kg, resp. relatívne zníženie o 18,4 % v roku 2023 oproti roku 1990. Podobne poklesla aj spotreba cukru na osobu v Česku v období rokov 2022 a 1990, kde v absolútnom vyjadrení poklesla jeho spotreba o 7,1 kg, čo zodpovedalo relatívnemu poklesu o 16,1 %.

V rámci triedy 01.1.8 sa sleduje aj spotreba kakaových výrobkov, ktorých súčasťou je spotreba čokolády, čokoládových cukroviniek a kakaového prášku. Spotreba týchto produktov na osobu bola na začiatku sledovaného obdobia v SR a ČR porovnateľná. K výraznejším rozdielom v spotrebe dochádzalo hlavne od roku 2008, čo je viditeľné aj na obr. 2. Na Slovensku bol v roku 2023 v porovnaní s rokom 1990 dosiahnutý pokles spotreby o 7,1 %, teda o 0,3 kg na osobu. V Česku však bola situácia opačná a rast spotreby tejto komodity bol výrazný, spotreba kakaových výrobkov medzi rokmi 1990 až 2022 vzrástla z 4,1 kg na 7,5 kg na osobu, teda až o 82,9 %. Nie je však zrejmé, či v Česku došlo k takému výraznému nárastu spotreby týchto produktov v dôsledku zvýšenej spotreby obyvateľstva Česka alebo výrazným spôsobom narástol dopyt po čokoláde a čokoládových cukrovinkách zo strany zahraničných turistov. Napríklad s obľubou si turisti aj zo Švajčiarska odnášajú darčeky v podobe produktov z čokolády, čím spotreba čokolády je vo Švajčiarsku na úrovni okolo 10 kg na osobu (6). Česká republika je medzi turistami veľmi obľúbenou destináciou a turisti pri voľbe nákupu suvenírov, darčiek môžu sa orientovať aj na nákup kakaových výrobkov. Preto je ťažko hodnotiť tak prudký

nárast v spotrebe kakaových výrobkov, ktorých súčasťou tvorí aj čokoláda. Výsledkom silného nárastu v spotrebe totiž nemusí byť iba rast spotreby zo strany obyvateľov Česka, ale môže ísť aj o prudký nárast v zmysle záujmu zo strany zahraničných návštevníkov, medzi ktorými sa tieto produkty stávajú obľúbeným tovarom a darom privezeným z Česka do ich rodných krajín. Poukázať však musíme aj na fakt, že kým vo Švajčiarsku sa aj v dôsledku pandémie, obmedzení cestovania a turistického ruchu prejavilo v roku 2020 silnejším poklesom v spotrebe čokolády na obyvateľa, tak v Česku sa takýto pokles neprejavil.

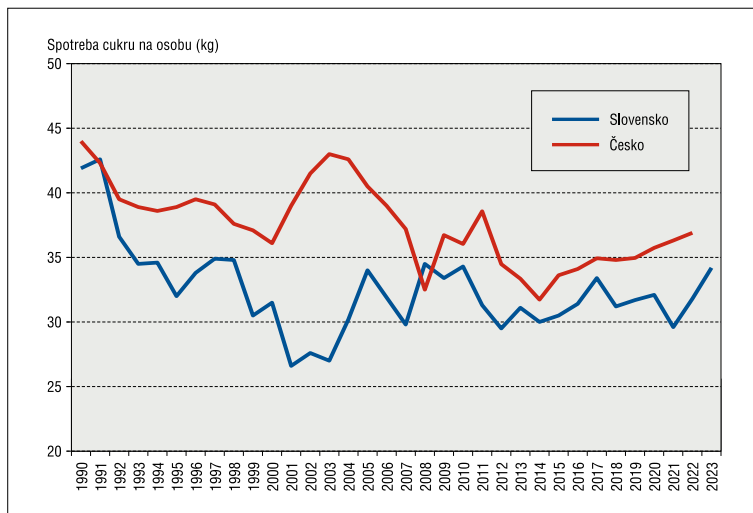
Spotreba nečokoládových cukrovíniek na obyvateľa a jej vývoj bol turbulentnejší než pri ostatných sledovaných produktoch. Obdobie výraznejšieho rastu boli striedané s obdobiami silného poklesu a to hlavne na Slovensku (obr. 3.). Najnižšia spotreba bola na Slovensku dosiahnutá v roku 1999, kedy jeden obyvateľ spotreboval iba 1,7 kg týchto cukrovíniek. V Česku bola najnižšia spotreba dosiahnutá v roku 1993 s hodnotou 2,2 kg na osobu. V poslednom sledovanom roku, teda v roku 2022 je však spotreba nečokoládových cukrovíniek pomerne vysoká, až 3,6 kg na obyvateľa Česka. Na Slovensku bolo dosiahnuté maximum taktiež v poslednom sledovanom roku, teda v roku 2023, pričom každý Slovák spotreboval v danom období až 3,4 kg nečokoládových cukrovíniek. Spotreba týchto cukrovíniek vykazuje výrazný rast v Česku od roku 2016, a práve tento silnejší rast je dôsledkom rozdielov v spotrebe nečokoládových cukrovíniek na obyvateľa v ČR a SR, pričom aj v tomto prípade dosahuje obyvateľ Česka vyššiu spotrebu než obyvateľ Slovenska vo väčšine sledovaných rokov.

Veľké rozdiely v spotrebe na obyvateľa Slovenska a Česka sme zaznamenali pri cukrárskych výrobkoch (obr. 4.). Kým v roku 1990 spotreboval jeden obyvateľ Slovenska 3 kg cukrárskych výrobkov, tak jeden Čech ich spotreboval až 4,9 kg a rozdiel v spotrebe teda činil 1,9 kg. Spotreba týchto produktov rástla rýchlejšie v Česku než na Slovensku, a preto v roku 2022 predstavoval rozdiel v spotrebe až 3,9 kg na osobu. Spotreba cukrárskych výrobkov na Slovensku bola na konci sledovaného obdobia iba 3,2 kg, avšak v Česku táto spotreba stúpila na hodnotu 7,1 kg.

Z hľadiska výživových vlastností sa ako vhodné sladidlo dá považovať včelí med (7). Pozitívne hodnotíme v tomto zmysle nárast spotreby včelieho medu na osobu, a to tak v SR ako aj v ČR. Na začiatku sledovaného obdobia bola spotreba medu pomerne nízka a v istých obdobiach bola táto spotreba iba okolo 0,5 kg na osobu. Do roku 2022 sa spotreba medu postupne zvyšovala a dosiahla úroveň 1,3 kg na Slovensku a 1,1 kg v Česku, rozdiel v spotrebe medu na osobu medzi oboma krajinami je teda minimálny.

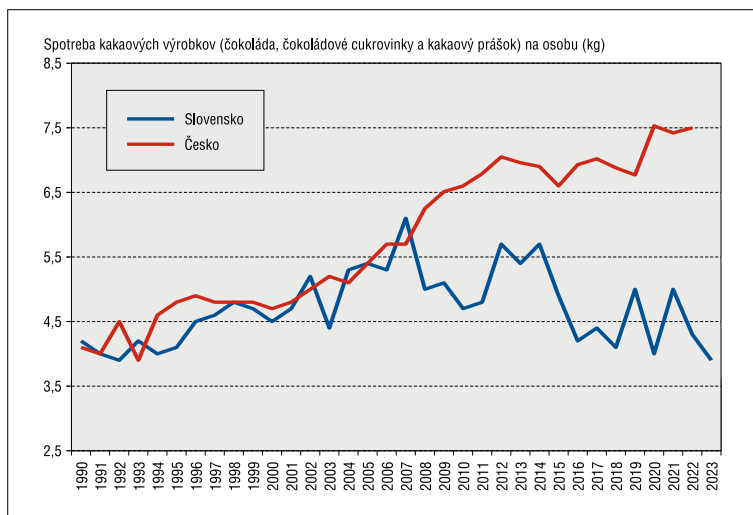
Pri spotrebe produktov sa očakáva, že kupujúci bude reagovať citlivo na zmenu ceny sledovaného produktu. Čo sa týka spotreby cukru na Slovensku, tak takéto racionálne správanie sa v istých obdobiach nepotvrdilo. Pri pohľade na obr. 6. je zjavné, že v istých časových úsekoch je možné pozorovať

Obr. 1. Spotreba cukru na Slovensku a v Česku na 1 obyvateľa

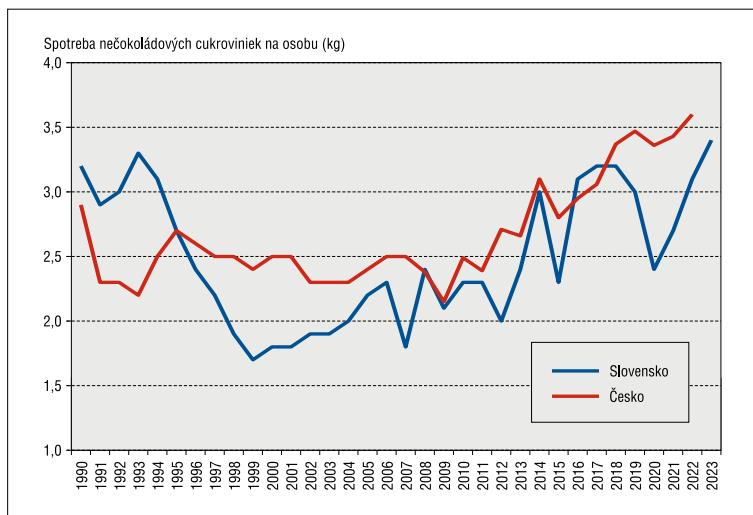
Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4) a ČSÚ (5)

Obr. 2. Spotreba kakaových výrobkov na Slovensku a v Česku na 1 obyvateľa

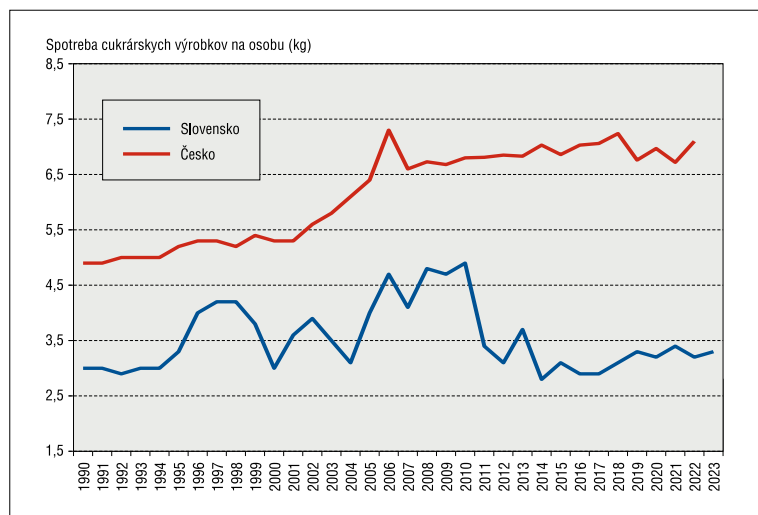
Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4) a ČSÚ (5)

Obr. 3. Spotreba nečokoládových cukrovíniek na 1 obyvateľa

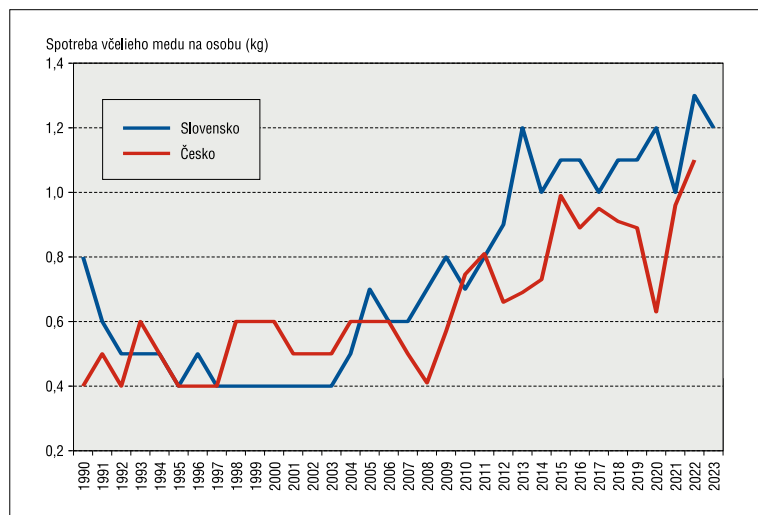
Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4) a ČSÚ (5)

Obr. 4. Spotreba cukrářských výrobků na Slovensku a v Česku

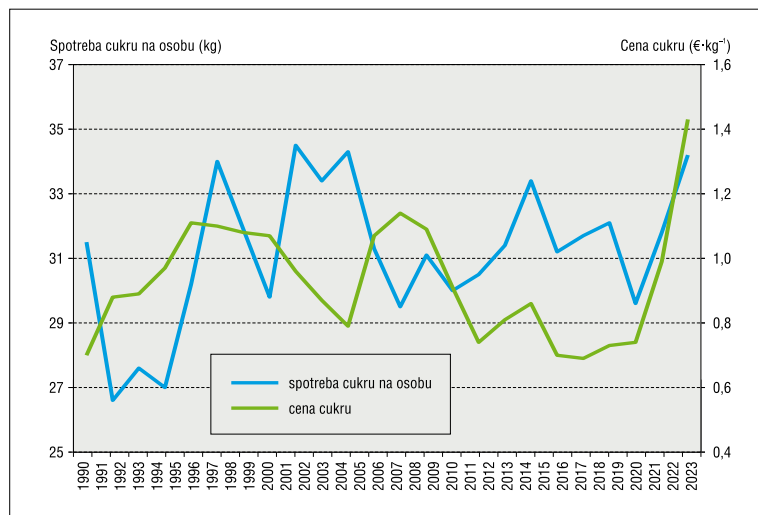
Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4) a ČSÚ (5)

Obr. 5. Spotreba včelieho medu na Slovensku a v Česku na 1 obyvateľa

Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4) a ČSÚ (5)

Obr. 6. Vývoj ceny a spotreby cukru na Slovensku

Prameň: vlastná prezentácia údajov ŠÚ SR (4)

reakciu spotreby cukru na obyvateľa a ceny cukru za kilogram. Konkrétne v rokoch 2008 až 2010, kedy pri poklese ceny cukru došlo k rastu jeho spotreby. Následne pri zvýšení jednotkovej ceny cukru v období 2011 a 2012 je zrejماً tendencia k poklesu v spotrebe. Tento pokles však nemusí jednoznačne súvisieť iba s nárastom ceny cukru, ale môže byť ovplyvnený rastom spotreby v predchádzajúcich troch rokoch, kedy sa obyvateľstvo mohlo predzásobiť týmto produktom. V posledných sledovaných rokoch na Slovensku dochádzalo k postupnému zvyšovaniu jednotkovej ceny cukru, a to z hodnoty 0,74 eura za 1 kg v roku 2021 na 0,99 eura za 1 kg v roku 2022 a až na 1,43 eura za 1 kg v roku 2023. Napriek tomuto prudkému rastu cien došlo práve v tom istom období aj k raste spotreby cukru. Korelačný koeficient stanovený medzi spotrebou cukru na obyvateľa a cenou cukru za kilogram v období rokov 2000 až 2023 dosiahol hodnotu iba 0,112 a nebol štatisticky významný. Aj tento koeficient korelácie, ktorým meriame lineárnu závislosť medzi dvoma premennými, je dôkazom toho, že medzi spotrebou cukru a jeho cenou na Slovensku neexistuje lineárna závislosť. Spotreba cukru na Slovensku je teda ovplyvnená inými faktormi než samotnou jednotkovou cenou cukru.

Záver

Cieľom príspevku bola analýza vývoja spotreby cukru a cukrovínok na obyvateľa Slovenska a Česka od roku 1990 až po súčasnosť. K trendu zníženia spotreby cukru došlo v oboch krajinách, pri spotrebe kakaových výrobkov došlo na Slovensku k zníženiu spotreby, avšak v Česku k zvýšeniu spotreby na jedného obyvateľa. Trend spotreby nečokoládových cukrovínok a spotreby cukrářských výrobkov v posledných obdobiach poukazuje na nárast. Vzhľadom na kvalitatívne a výživové vlastnosti medu, ktorého rast bol zaznamenaný v SR a aj v ČR, považujeme tento trend rastu za pozitívny signál zmeny stravovacích návykov.

Súhrn

Spotreba cukru na obyvateľa v SR poklesla v roku 2023 oproti roku 1990 až o 7,7 kg, v Česku sa spotreba cukru znížila o 7,1 kg v roku 2022 oproti roku 1990. Naopak spotreba istých produktov zo skupiny 01.1.8 – Cukor a cukrovinky v priebehu sledovaného obdobia rástla. Týka sa to kakaových výrobkov, ktorých spotreba na osobu v roku 2022 oproti roku 1990 v Česku vzrástla o 3,4 kg, cukrářských výrobkov sa spotrebovalo o 2,2 kg na osobu viac. Na Slovensku sa spotreba tých istých produktov zmenila iba minimálne. Spotreba na obyvateľa sledovaných produktov bola skoro v každom roku v ČR vyššia než v SR. Lineárna závislosť medzi spotrebou a cenou cukru v rokoch 2000 až 2023 bola na Slovensku štatisticky nevýznamná, keďže koeficient korelácie dosiahol iba 0,112. Spotreba cukru na obyvateľa nezávisela od jednotkovej ceny cukru a môžeme teda predpokladať, že spotreba cukru závisí od iných faktorov,

a preto by bolo vhodné pokračovať vo výskume a hľadať faktory, ktoré túto spotrebu signifikantne ovplyvňujú.

Kľúčové slová: cukor, kakaové výrobky, nečokoládové cukrovinky, cukrárske výrobky, med, spotreba.

Literatúra

1. VAVROVÁ, K. ET AL.: Spotreba cukru, sladených nápojov versus nepriame dane. *Listy cukrov. řepař.*, 140, 2024 (11), s. 386–389.
2. *Guideline: sugars intake for adults and children*. Geneva: WHO, 2015, 49 s., ISBN 978-92-4-154902-8.
3. GAVUROVA, B.; MEGYESIOVA, S.: Sustainable Health and Wellbeing in the European Union. *Front. Public Health.*, 10, 2022, doi.org/10.3389/fpubh.2022.851061.
4. *DATAcube*. Štatistický úrad SR, [online] https://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_database&utm_campaign=DATAcube_portalHP.
5. *Spotřeba vybraných potravin a nápojů na obyvatele za rok v ČR*. Český statistický úřad, [online] <https://csu.gov.cz/spotreba-potravin?pocet=10&start=0&podskupiny=276&razeni=-datumVydani#data-a-casove-rady>.
6. La consommation de chocolat en Suisse à son plus bas niveau en près de 40 ans. *Le Point*, 2021 [online] https://www.lepoint.fr/monde/la-consommation-de-chocolat-en-suisse-a-son-plus-bas-niveau-en-pres-de-40-ans-02-03-2021-2416076_24.php.
7. *Honey vs. Sugar: Which Sweetener Should I Use?* Healthline, [online] <https://www.healthline.com/health/food-nutrition/honey-vs-sugar#Honey-vs-sugar>.

Megyesiova S.: Consumption of Sugar and Confectionery in Slovakia and Czechia from 1990 to Present

Sugar consumption per capita in the Slovak Republic decreased by up to 7.7 kg in 2023 compared to 1990, while in the Czech Republic the number decreased by 7.1 kg in 2022 compared to 1990. On the contrary, the consumption of certain products of group 01.1.8 – Sugar and confectionery increased during the analyzed period. This is the case of cocoa products, whose consumption per capita in 2022 in Czechia increased by 3.4 kg compared to 1990, while the consumption of confectionery products increased by 2.2 kg per person. In Slovakia, the consumption of the same products changed only slightly. The per capita consumption of the monitored products was higher in the Czech Republic than in the Slovak Republic almost every year. The linear dependence between consumption and the price of sugar between 2000 and 2023 was statistically insignificant in Slovakia, as the correlation coefficient reached only 0.112. Sugar consumption per capita did not depend on the price of sugar, and we can therefore assume that sugar consumption depends on other factors, and therefore it would be advisable to continue research and look for factors that significantly affect this consumption.

Key words: sugar, cocoa products, non-chocolate confectionery, confectionery, honey, consumption.

Kontaktná adresa – Contact address:

doc. Ing. Silvia Megyesiova, PhD., Ekonomická univerzita v Bratislave, Podnikovohospodárska fakulta so sídlom v Košiciach, Katedra kvantitatívnych metód, Tajovského 13, 041 30 Košice, Slovenská republika, e-mail: silvia.megyesiova@euba.sk